

Construir la pau des de la pau

JOAN VIÑAS BONA. Comunicador.

*Ponència presentada a la campanya: SETMANA PER LA PAU ALS DISTRICTES DE BARCELONA
Barcelona, 1998*

Introducció

Una de les qüestions que ha estat més present als mitjans de comunicació social, a les diferents converses i tertúlies diàries, perquè preocupa a gairebé tots els ciutadans, ha estat la pau. Aquesta ha estat sempre un desig de tota la humanitat. Sense ella no podem pensar en altres realitats com la família, la cultura, la societat, etc. Cal la pau per poder viure i realitzar aquestes coses.

És cert que avui vivim un moment històric, que molts qualifiquem d'apassionat, tenim un potencial extraordinari a les nostres mans. Hem estat capaços d'assolir reptes que fa 50 anys semblaven impossibles: progressos científics, mèdics, tecnològics. D'altra banda, però, seguim tenint plantejats problemes greus tant a curt com a llarg termini. Fruit d'aquesta preocupació i incertesa neixen moltes iniciatives arreu del món a favor de la pau. Entre moltes d'elles sorgeix la "Carta de la Pau, dirigida a l'ONU". Aquesta recull un itinerari d'evidències que parteix de la realitat, del que descobrim, sentim, palpem i vivim. D'allò que, essent més elemental, si ho oblidem, tot el que vulguem construir s'ensorrarà.

I és enmig de tot l'aldarull d'esdeveniments, que hom té la sensació que els homes hem oblidat aquestes coses que són més elementals per viure. Entrem en el segle XXI amb una gran sofisticació que ens enlluerna, fins i tot ens impedeix veure la realitat; però la majoria de problemes, d'inquietuds, d'angoixes, d'insatisfaccions, vénen donades per les realitats de sempre; aquelles que són a la base de la nostra persona, de la nostra psicologia, del nostre entorn familiar, etc. De fet, són aquelles coses que tothom sap, encara que ningú no les viu del tot, que tothom coneix, però que no s'acaben de formular mai; diríem -utilitzant un sentit positiu del terme- que són senzilles, que són molt simples, evidents, però que en definitiva són les que ens ajuden o impedeixen ser més feliços i viure en pau. Són aquelles coses que diem que són evidents en si mateixes. I és precisament en aquestes evidències que es vol fonamentar la Carta de la Pau, per tal de construir la pau des de la pau.

Com cal contribuir a la pau?

La Carta de la Pau desitja assolir la pau global, és a dir, tant de cada persona amb si mateixa com amb les famílies, entre generacions, entre diferents grups socials, culturals, ètnics, religiosos i entre pobles. La pau és quelcom que contínuament s'ha de treballar i edificar, que demana de nosaltres treball, esforç, atenció. Però, com es pot construir la pau?

Podríem pensar, per exemple, en com es produeix la inundació. La suma de milions de gotes d'aigua de pluja conflueixen simultàniament i poden arribar a arrasar una ciutat, un poble. De manera similar, la suma i convergència de ressentiments, disconformitats i frustracions de milions de persones amb si mateixes, amb la família, en el treball, poden produir una devastadora riuada d'insatisfacció i violència.

En sentit contrari, la suma de la pau i la serenor de milions de persones pot produir una inundació de pau que possibiliti una època de major benestar per a tots en la Història. Tota persona està cridada, doncs, a la pau de tots. La Carta de la Pau anima a reflexionar seriosament sobre aquells fonaments, aquelles evidències que ella assenyala, perquè ens ajudin a tots i a cadascú en aquesta tasca de construir millor la pau.

La pau no ve sola

La pau no ve sola, sense esforç. En aquesta vida, l'únic que a cada persona se li ha donat és el seu començar a existir, ja que no se li pot demanar col·laboració a ningú perquè existeixi; abans ell no existia i res no se li podia demanar. La pau s'ha d'aconseguir i requereix l'esforç de cadascú.

Així, des de la Carta de la Pau es fa una declaració realista i sincera: la Carta sola no assoleix la pau, ni tampoc llença o catapult a la pau, és a dir, ella no és la vareta màgica davant la qual nosaltres podem romandre passius. Ella indica la necessitat i la importància d'assenyalar alguns principis i oferir uns fonaments a partir dels quals, amb la tasca i l'esforç de cadascú, de cada grup i de cada entitat, puguem superar els obstacles que impedeixen la pau i, alhora, construir-la més sòlidament.

És veritat que en cada època sorgeixen nous obstacles que s'oposen a assolir la pau i que, per altra banda, a causa dels atacs contra ella, s'ha esfondrat o trencat la pau, amb la qual cosa cada cop s'han de buscar fonaments més sòlids.

Cal ser realistes, la pau comença en cadascú

La pau creix de dins cap a fora, comença en l'individu i arriba a la societat. Per això, la Carta esmenta *la pau entre els diferents pobles del món*, perquè aquesta és la dimensió culminant de la pau i, per assolir-la, fa falta aconseguir la pau personal, familiar, grupal, etc. I a més, la manca de pau entre els pobles, és a dir, les guerres, són el que pot causar més víctimes innocents i produir majors conseqüències futures nefastes.

Cal ajudar la pau personal i interpersonal en tots els ambients i nivells. La pau no ve de fora, com un element estrany que s'imposa; nosaltres mateixos som la pau, som l'origen de la pau. La pau global comença per la pau amb un mateix i aquesta es basa en l'acceptació joiosa de la pròpia realitat, perquè sóc qui sóc o no seria. En conseqüència, per construir la pau, convé no donar entitat a allò que nosaltres ideem, suposant-t'ho tan real o més que la pròpia realitat, sinó viure l'acceptació d'un mateix i de la història concreta tal i com ha estat. Una acceptació que, perquè sigui autèntica, ha d'empènyer el desplegament de les virtualitats compreses en la mateixa realitat. L'acceptació joiosa de la pròpia realitat -és a dir, l'evidència que sóc qui sóc- i de la pròpia història -perquè si no, no existiria- és el punt de partença de la Carta de la Pau, el motor que ens porta a treballar i construir un món en pau.

Pel contrari, la no acceptació de la realitat ens porta a tancar-nos en nosaltres mateixos, a cercar contínuament els culpables de la nostra situació, aquells que han estat la causa de la meua existència precària. Si aquests encara existeixen esdevindrà agressiu contra els meus pares, germans o contemporanis. La no acceptació esdevé l'humus necessari perquè arrelin els ressentiments. Acceptar amb alegria la realitat crea, com dèiem, la base necessària perquè arrelin la pau, la joia, la capacitat d'estimació, el desig de treballar per fer un món millor. Viure amb goig l'existència, el que sóc, acceptar amb joia la realitat tal com és, és el motor de l'entusiasme que em mou a fer tot el que calgui fer.

D'altra banda, però, no podem convidar les persones a fer alguna cosa escamotejant les dificultats que aquesta comporta i prometent enganyosament uns resultats ràpids i fàcils. No podem ser ingenus. La Carta és sincera i per això avisa: *La pau no és una tasca fàcil. Hi ha molts obstacles...* i aquests obstacles són tant interns com externs a cada persona.

Dir que els éssers humans tenim una certa tendència al domini i l'explotació dels altres o a la seva marginació i, fins i tot, a la seva aniquilació, no és pas un pessimisme antropològic, sinó realisme, fruit de constatacions històriques i sociològiques. Tenen raó els qui diuen que l'ésser humà és un ésser capaç de fer el mal. Només cal mirar dins nostre i a l'entorn, a prop i lluny. I no podem oblidar aquesta realitat quan ens disposem a treballar per a la pau. Si oblidem aquesta dimensió, el treball per a la pau és assolir una meta més o menys llunyana en el temps, però sense una base real. El fet de contemplar aquesta realitat antropològica és adonar-

se que la pau és quelcom que sempre s'ha d'anar construint i fonamentant i que contínuament cal treure i superar obstacles. La pau es construeix i es fonamenta des de la mateixa pau i mai podem adormir-nos sinó que contínuament hem de vetllar per mantenir-la.

La pau s'adreça a tothom

La pau és quelcom de tothom i, per aquest motiu, la Carta de la Pau s'adreça a tothom. Ningú no resta eximit de treballar per a la pau. Assolir una pau estable i digna requereix l'aportació, no solament dels responsables dels pobles i de les nacions, sinó de totes les persones, d'una forma similar al fet que és indispensable la conjunció de milions de gotes de pluja perquè es formin els rius i verdegin els camps. La suma de milions descontents de moltes persones produeix, en canvi, les guerres. Com dèiem abans, avui en dia és necessària una inundació de pau.

La majoria desitja la pau

La Carta de la Pau, com dèiem abans, és realista i diu que la majoria desitgem la pau, és a dir, no tots. Per exemple, els qui s'excusen dient que ells no van demanar ser engendrats i no estan contents amb ells mateixos ni amb la família, el lloc o la situació social en què van néixer, no desitgen la pau amb ells mateixos, ja que estan molt còmodes amb la seva passivitat i amb la seva mandra.

O també alguns fills o filles, els pares dels quals tenen grans desavinences entre ells; si aquests fills són frívols, preferiran que aquests conflictes entre els seus progenitors no se solucionin mai i, així, ells podran seguir sota l'autoritat dèbil que els permet continuar la seva vida capritxosa i arbitrària.

Igualment no desitgen a fons la pau molts dels qui promouen negocis, empreses o serveis que se sostenen, en bona part, amb situacions de desassossec, incomprensió, comunicació i lluita dins la societat, com són, entre d'altres i per anomenar els casos més notoris, els productors i contrabandistes d'armes, agents de prostitució forçada, etc.

La majoria desitja la pau, però la desitgen en el més profund del seu ésser, que és certament on les persones poden prendre les seves més fermes determinacions. Però potser molts d'aquesta majoria no desitgen la pau en el més superficial i quotidià, perquè la pau, que suposa que hi hagi justícia, no s'assoleix sense esforç ni l'aportació per part de tots; és a dir, que, per assolir-la, cadascú ha de modificar algunes actituds i comportaments propis, cosa que requereix esforç i rectificació constant.

Construir la pau des de la pau és treballar contínuament en aquesta direcció perquè el clima, l'ambient, l'entorn en què vivim, ajudi a viure en una actitud joiosa, que és l'única garantia que tenim per poder viure en pau.

Obstacles a la Pau

La Carta de la Pau reconeix l'existència de serioses traves a la pau i, entre elles, ens presenta, com un gran obstacle per assolir-la, els ressentiments. És molt difícil construir la pau sobre els ressentiments històrics gravats pels adults en el cor dels infants i dels joves. La Carta ens assenyala unes evidències per evitar confusions. *Els contemporanis no tenim cap culpa dels mals que han passat en la Història, per la senzilla raó que no existíem.* La història, amb tot el que de bo i dolent va tenir, ha estat la causa precisa perquè existim els qui avui existim. Cada ésser humà existeix de nou, lliure, original; existeix a partir d'un moment i no és responsable de tot el que va succeir anteriorment. Acceptar aquesta evidència és superar la temptació que els pobles, les ètnies, les famílies, etc, es creguin déus, donant-los una categoria superior a la de l'home, com si aquest només fos una cèl·lula d'aquestes estructures, a les quals poden sacrificar-se els individus.

La nostra més gran dignitat no consisteix a ser la part d'una totalitat ni a ser un ésser perfecte. La nostra dignitat primordial consisteix a ser una persona humana -i en tant que humana, limitada- i això és suficient. Som nous i lliures, però no som els primers de la història; som hereus d'una història, de les seves glòries i de les seves calamitats. No hem d'oblidar la història, sinó al contrari: l'hem de conèixer molt bé i no repetir els errors del passat, intentant procurar el bé millor dels qui avui existeixen. I, la Carta, el que fa és convidar-nos a renunciar a buscar culpables del mal de la història passada. No som àngels justiciers ni venjatius, que volem posar en ordre els desordres, no ja del present, sinó de tota la història. Algunes persones pensen que la venjança és com netejar la història, netejar la nostra ascendència, per així restar nets i viure amb honor.

Signar la Carta és renunciar a buscar culpables sempre i en tota circumstància, i admetre la humilitat d'assumir les conseqüències de tot allò dolent que va succeir en el passat. En el fons, tenir i alimentar ressentiments és com carregar les piles, perquè quan arribi una situació propícia (en l'aspecte econòmic, social, esportiu...) puguem descarregar contra algú. Renunciar als ressentiments és renunciar al desig de guerra, de venjança, de còlera, perquè avui, en aquest món, ja no existeixen els responsables dels mals de la història passada.

Germans en l'existència: fonament de pau

La Carta de la Pau proposa una altra evidència que sembla ben clara, però que és fonament de pau. Hi ha un fet que ens uneix de soca-rel a tots els éssers humans: el fet d'existir. Tots existim. Podem dir, doncs, que tenim una fraternitat existencial.

La Carta reconeix que hi ha coses que ens diferencien, que hi ha diversitat d'ètnies i de cultures, però també que el fet d'existir ens uneix a tots. D'alguna manera puc dir que sóc tan germà d'un xinès com de la meva germana, perquè si no existís, no podria ser germà, pare o fill de ningú.

Fonamentar la societat sobre allò que ens diferencia crea, de bon començament, tot tipus de divisions i discòrdies. Si convertim la família carnal, tribal o nacional, en l'únic element bàsic de la societat, per damunt de la persona, estem establint divisions entre els éssers humans. Si, a més, aquests grups resten tancats en si mateixos i lluiten per interessos, això comporta competències desmesurades, enfrontaments de tota mena i, en massa ocasions, guerres. Fonamentar la societat, que d'una banda ens aglutina, però que d'altra banda ens diferencia, és construir una societat a la defensiva que es mou per interessos grupals i que, en definitiva, a curt o llarg termini, acaba comportant insolidaritat.

El que la Carta de la Pau anomena fraternitat existencial és una vacuna preventiva contra enfrontaments ètnics, nacionals o tribals. És una base sòlida des de la qual podem sostenir les diferents relacions humanes. Ajuda a establir diverses estructures socials sobre unes unitats que, respectant la idiosincràsia d'aquell poble o nació, restin oberts a aquella saba de l'existir, comuna de tots a la terra.

Amics, amigues

La Carta comença i acaba amb la paraula *amics*. Aquest mot és l'obertura i la cloenda. La resta del contingut hi és inclòs. Els qui subscriuen la Carta de la Pau o s'hi adhereixen, es dirigeixen a totes les persones del món com a amigues i amics, ja que l'amistat és cridada a ser un comú denominador de qualsevol relació humana: amistat de pare a fill, d'espòs a esposa, d'avi a nét; entre veïns, a la feina, entre companys, entre empresari i treballador, entre professor i alumne, entre els qui competeixen a les empreses, en el comerç, en l'esport, entre el conductor de l'autobús i el passatger, i entre el dependent de la botiga i el client.

És un camí a seguir. Sortir de l'amistat per arribar a l'amistat. Partim d'una relació entre persones i grups basada en la consanguinitat, la justícia, la història, per arribar a una relació basada en la llibertat i l'amor. Per construir la pau no n'hi ha prou que ens conformem amb l'origen del nostre ésser: he nascut en una família, en un poble, en un país, pensant que això ja

crea els lligams suficients. Hem de mirar endavant i entendre que cal assolir una amistat des de la llibertat, que ens permetrà construir un lligam sòlid i solidari.

L'obligació, la imposició, la queixa, el fatalisme, la resignació, la norma, no són una base prou sòlida per edificar la pau. Qualsevol interès personal o situació atípica, sempre comporta haver d'apel·lar a les lleis establertes i aquestes, massa sovint, són interpretades i manipulades en funció dels interessos personals. La solidaritat no s'assoleix només amb acords i negociacions, ni tampoc per una finalitat concreta. En aquest cas, o s'acabarà assolint aquesta finalitat o, en cas de no arribar mai a assolir-la, ens cansarem perquè els altres no ens permetran d'arribar-hi. Els germans, els veïns, els amics, els conciutadans, els contemporanis, amb els seus límits, les seves coses, els seus interessos, només si s'accepten lliurement, es poden estimar. La llibertat és una bona base per a l'amistat.

Després de vèncer la temptació de la guerra i buscar el desig de pau, podem ser amics. Els amics treballen junts. Hem de construir un món més solidari i gratificant i no cadascú per a si mateix, ni cada país per a si mateix. Cal treballar conjuntament per fer del món una globalitat. Avui més que mai, els països no poden dedicar-se només a buscar el seu propi bé sense col·laborar en el bé de tots perquè, entre d'altres coses, la resta de països no deixaran que ho aconseguixin.

Hi ha una tasca educativa que és ensenyar la Història, no partint de l'esquema de "vencedors-vençuts", segons el sentit de glòria i d'honor, sinó amb rigor i fidelitat a la veracitat dels fets. Amics, sense ressentiments per tal de ser vertaderament amics.

La Carta de la Pau ens crida a la festa

La pau conté llibertat, bellesa, convivència, respecte, veritat, saviesa, ordre, estabilitat, previsió, planificació, amistat, amor, treball, solidaritat, desenvolupament. La pau és un terme dinàmic. Tots els qui hem passat una guerra recordem amb quina ànsia desitjàvem la pau. Podria semblar, per aquest fet, que la guerra i la pau eren coses oposades i que la pau podia constituir el final de la guerra i, a la vegada, un objecte en si mateix: com podia ésser altrament, si era tan anhelada?

Malgrat tot, la Carta de la Pau ens recorda que a vegades la pau en si és poca cosa, és gairebé només quelcom negatiu: el fet de no estar en guerra, d'haver-la acabada. La pau és tan sols un mitjà per a quelcom més. Així, la mera pau fóra quietisme, una contemplació buida. És clar que s'ha d'assaborir la pau després del malson d'una lluita cruenta. Però després ve l'acció, la feina quotidiana, el fet de pensar en una reestructuració del present tot pensant en el pròxim futur. La guerra no és quelcom que, tot i frisant per dins la pell de l'àmbit de la norma, d'allò que és lògic, d'allò que és convenient, roman a l'interior del cos de la societat. No. La guerra és quelcom que

s'escapa més enllà, fora de tota sensibilitat i de tot control. És un espetec, una regressió antidualogant, una bretolada gegantina i destructora. Per això, el que és oposat a la guerra també ha d'estar més enllà de l'altra frontera oposada. També ha de sortir d'allò que és corrent, del que és lògic i del que és previst. Aquest punt oposat a la guerra, no és altra cosa que la festa; saber viure la festa, saber viure en festa.

La vida és festa! Malgrat la duresa i els conflictes. Si els pares, els pedagogs, els governants, creuen que ja n'hi ha prou d'oferir pau als qui viuen, es trobaran que, atès que l'alè vital porta necessàriament a l'acció, si, a més, en aquest viure no se'ls promou la festa, la gent farà servir les seves forces per aquella mena de lluita que venç, que doblega i que obliga els altres, ja que les seves energies i el seu treball no desemboquen en fruïció festiva, sinó en tedi i avorriment. La Carta de la Pau ens convida a construir la Pau com a engendradora de festa, de convivència. Una vegada deixats els ressentiments, des de la fraternitat existencial i la llibertat, podem començar a treballar per generar la festa. La pau no ha de ser tan sols el fonament per una pesada reconstrucció i per planejar la revenja, sinó sobretot una possibilitat per viure la gran festa que és la vida.

Construir la pau des de la pau, segons la Carta de la Pau, és posar les bases per treballar i construir la festa.